

956.1024

LOZ

1993

T.C.
DİŞİSLERİ BAKANLIĞI

REPUBLIC OF TURKEY
MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS

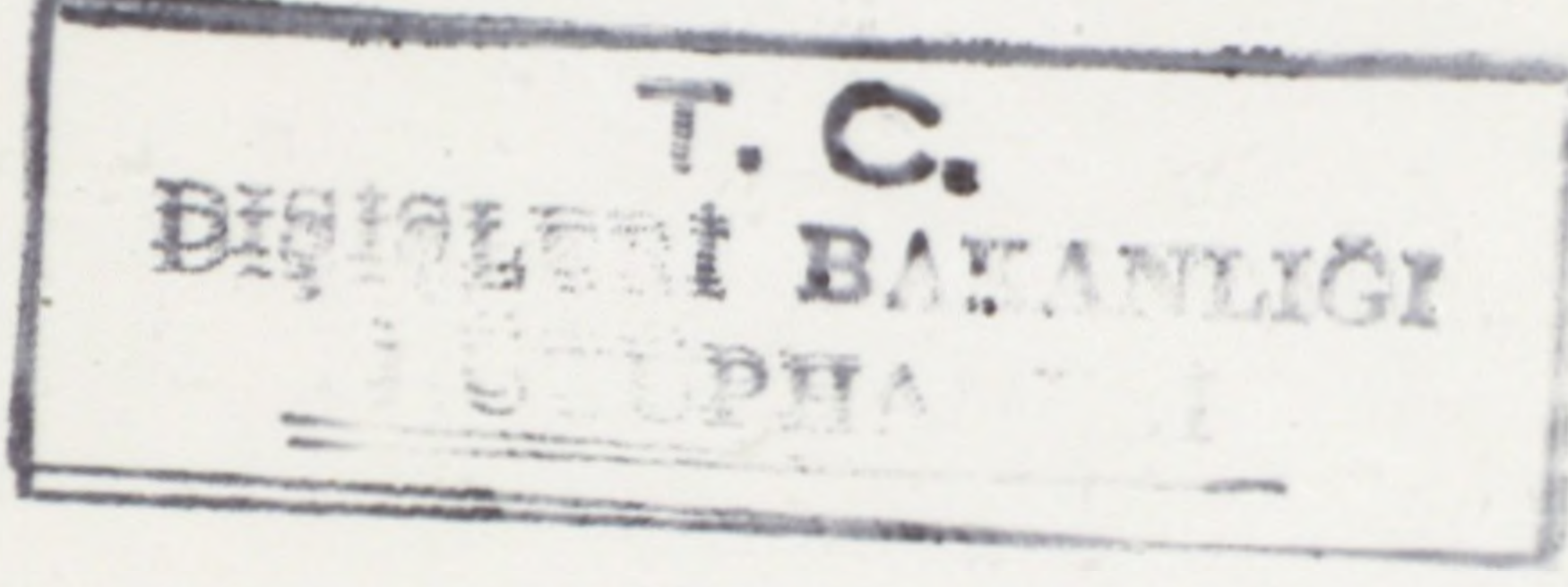
LOZAN BARIŞ ANDLAŞMASININ 70. YILDÖNÜMÜ

70th ANNIVERSARY OF THE LAUSANNE PEACE TREATY



24. VII. 1923 - 24. VII. 1993

ANKARA



**LOZAN BARIŞ ANDLAŞMASININ
70. YILDÖNÖMÖ**

**70 th ANNIVERSARY OF THE
LAUSANNE PEACE TREATY**

**24. VII. 1923 - 24. VII. 1993
ANKARA**

T.C.
DİŐİŐLERİ BAKANLIĞI
KÜTÜPHANESİ

T.C.
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI
KÜTÜPHANESİ
Ayniyat No: 13989
Yer No:

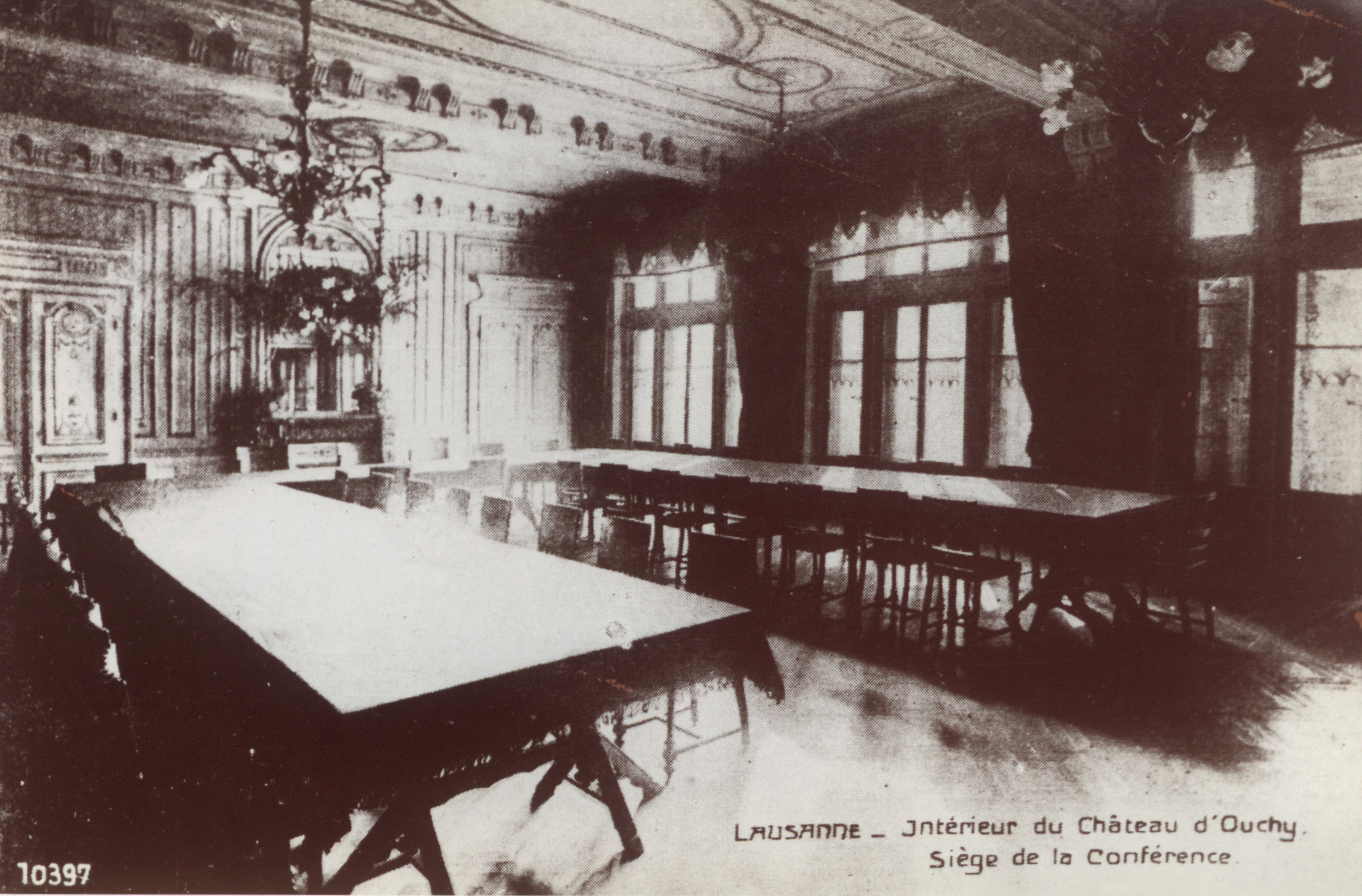
T.C.
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI
KÜTÜPHANESİ



ATATÜRK ve İNÖNÜ
ATATÜRK and İNÖNÜ



Lozan'da Türkiye Baş Delegesi İsmet Paşa
Chief Representative of Turkey at Lausanne Peace Conference.



LAUSANNE _ Intérieur du Château d'Ouchy.
Siège de la Conférence.

10397

Lozan Barış Konferansı müzakerelerinin yapıldığı Ouchy Şatosunun
Büyük Salonu

The Grand Hall of the Ouchy Castle where the negotiations of the
Lausanne Peace Conference were held.

LOZAN BARIŞ KONFERANSI *

İsmet İNÖNÜ

Lozan Muahedesi İmparatorluğun tasfiye edildiği muahede-dir. Birinci Cihan Harbini, beraber muharebe ettiğimiz müttefik-lerle, kaybettik. Yenilgi kesin idi ve galipler sulh masalarına tam hâkimiyetle oturdular.

Müttefiklerimiz olan imparatorluklar, sadece, aldıkları mua-hede projelerini görmek ve imzalayacaklarını veya imzalamaya-caklarını söylemek hakkı ile konferansa girdiler.

Türkiye'nin durumu hepsinden daha güç olmuştu. Türkiye, herkesin 1918' de bitirdiği muharebeye, daha dört sene devam etti. Memleketi işgal altında idi. Her taraftan istilâ ve fiili hâkimiyet silâhla devam ediyordu.

1922'de, birdenbire, askeri vaziyet, galiplerin hiç ihtimal ver-medikleri kesin bir netice ile, yani Türk zaferi ile, yeni bir saf-haya girdi. Büyük galip devletler, yardım ettikleri küçük ortak-larıyla, muharebeyi devam ettirmişler, ve dört sene içinde, bizi içeriden Padişah Hükümeti, karışıklıklar ve sona kadar Yunan ordusuyla amana düşüreceklerini zannetmişler, muvaffak ola-mamışlar, 1918 galibiyetinden farklı bir vaziyete düşerek, bizi sulh masasına çağırmışlardır.

Biz, Büyük Millet Meclisi Türkiyesi, o haleti ruhiyede idik ki, İmparatorluk mağlup olmuştu ve zaten İmparatorluk, memleket içinde de, düşmüş ve lâğvedilmişti. Biz, 1918 mağlubiyetini üzerimize almıyorduk. Galip devletler, 1918 galipleri durumun-da ısrar etmek istiyorlardı. Bu şartlar altında Konferans toplan-dı.

Sırası geldikçe ben, Baş Murahhas olarak, Mudanya Mütare-kesi'nden buraya geldiğimi söyledim. Lord Curzon ise, bana, Mondros Mütarekesi'ni hatırlatmağa çalışırdı. Mesele, aramızda hallolunamadan, ihtilâflı kalırdı.

Müzakereye başladığımız zaman, eşit şartlarla müzakere ede-ceğimiz nazari olarak kararlaştırılmıştı. 1918 galipleri bu şartı nazarî olarak kabul ederler ve tatbikatta ağırlıklarını başka isti-kametlere yöneltmeğe çalışırlardı. İlk günden itibaren, Konfe-rans'ın eşit şartları, milletlerin istiklâli havası ve hakkının muna-kaşasını, her vesile ile yenilerdik.

Müzakere başlamadan evvel, İsviçre Reiscumhuru'nun açma merasimini nasıl yapacağını bize haber verdiler. İlk haber, Rei-sicumhur Konferansı açacak ve ondan sonra çekilecek, Konfe-rans toplanacaktı. Biraz sonra, ikinci bir haber geldi: Reiscum-hur Konferansı açacak, Müttefikler'den birisi söz alacak, konu-şacak ve tören kapanacaktı. Bunu bize söyler söylemez, "Müt-tefiklerden biri konuşursa, bizim de, bir taraf olarak, konuşaca-ğımızı" haber verdim.

(*) İsmet İnönü'nün Prof. Seba Meray'ın "Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar Belgeler" başlıklı (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Ankara, 1969) kitabına yazdığı önsöz.

Bunun üzerine, Fransız Başvekili M. Poincaré ile görüşmemiz oldu. M. Poincaré, benim ne konuşacağımı öğrenmek istiyordu. Kendisine, hazırlamış olduğumuz bir açış konuşması bulunduğunu söyledim. Müttefikler'den İngiliz Hariciye Nâzırı'nın, Konferans namına, yalnız teşekkür edeceğini, başka bir şey yapmayacağını söyledi. "Ben de yalnız teşekkür ederim" dedim. M. Poincaré merak etti, konuşmamın ne olduğunu görmek istedi. Çıkardım, gösterdim. İçinde birçok şikâyetler vardı. Memleketimizin gördüğü tecavüzleri, haksızlıkları anlatıyordum. İlk anda böyle bir çatışmaya varılmaması için M. Poincaré çok ısrar etti. Nihayet bir iki kelime değiştirmeyi kabul, başka bir şey değiştirmemekte ısrar ettim. Ayrıldık.

Üçüncü haber, tekrar, Reisicumhur'dan sonra kimse konuşmayacak, şeklinde geldi. "Kimse konuşmazsa, ben de konuşmayacağım; bir kişi konuşursa, mutlaka ben de konuşacağım" dedim.

Tören açıldı. Reisicumhur'dan sonra Lord Curzon'a söz verildi. Lord Curzon, teşekkürlerle birlikte, sulh arzularıyla geldiğini söyledi; sulhun lüzumunu bütün milletler için göstererek ve temenni ederek, haklı ve iyi niyetli bir eda ile konuşma yaptı.

Lord Curzon yerine otururken, törende toplanmış olanlar beni, hayretle, kürsüde gördüler. Reisicumhur'a hitap ettikten sonra, konuşmama başladım. Sulh arzularıyla geldiğimizi, çok haksızlık gördüğümüzü söyledim; sulh arzularının bütün Konferans'a hâkim olması, adalet içinde bir sulh yapılması dileği ile sözü bitirdim. Oturdum.

Herkes, garip bir vaziyette, nihayet benim diplomat usullerini bilmeyen bir asker olduğuma hareketimi vererek, aramızda sataşmalar ve usul münakaşalarıyla, törendeki müdahalemi hazmedip geçtiler.

Konferans'ın ilk toplantısında İctüzüğünü konuşurken, eşitlik şartlarına titizlikle dikkat ettik. Meselâ Konferansın dili İngilizce ve Fransızca olacak deniyordu. Ben, "bir de Türkçe olacak" diye ilâve ettim. Komisyon başkanlıkları İngiltere, Fransa ve İtalya arasında taksim olunuyordu. Bizim de bir komisyon başkanlığına hakkımız olduğunu tartıştım. Nihayet Konferansın İctüzüğü kabul edildi ve içinde bizim kabul etmediğimiz noktalardan bir çoğu gösterildi.

Bunları söylemekten maksadım, eşitliğin şartlarını dikkatle takip ediyoruz; tabî, ehemmiyetsiz usulde, selâmda sabahta bile, fark gözetirlerse, o farkları gösteriyoruz, fakat bu yüzden Konferans'ın inkitaa gitmesini istemiyoruz; Konferans'ın yapılmasını istiyoruz. Konferans'a hangi haleti ruhiye ile gittiğimiz, şimdiye kadar anlaşılmıştır zannedirim.

Biz, Millî Mücadele esnasında, hep İngilizlerle hasım durumunda bulunduk. İstanbul Hükümeti, bizimle mücadele ederken, başlıca İngilizlere istinat ediyordu. Fransızlarla fiilen muharebe etmiş olduğumuz halde, nihayetle, Ankara İtilâfnamesiyle Fransızlarla yarı sulh olmuş gibiydi ve aramızda yakınlık vardı. İtalyanlarla aramızda hiç muharebe geçmemişti ve onların Yunan istilâsına taraftar olmadıklarını zannediyorduk. Japonya ve diğer Balkan devletleriyle kolay anlaşacağımızı tahmin ediyorduk.

Bu hülâsa ile, Konferans'a biz, İngilizlerin bize karşı olan düşmanlığından zarar görmemek için, diğer bütün Müttefikler'le beraber hareket etme usulünü takip etmek istedik.

Lord Curzon bunun farkına vardı. İlk aylarda hiç bir İngiliz meselesinden dolayı Konferans'ı tehlikeye düşürecek kesin bir vaziyet almıyordu. Ve diğer büyük küçük bütün Müttefiklerin, en önemli ve en önemsiz her isteklerini ve her sözlerini bütün kuvvetiyle destekliyordu. Özel bir görüşmemizde, bana, benim çok manevraya alışkın olduğumu, ama düşündüklerimi tatbik ettirmeyeceğini, yarı şaka bir eda ile söylemişti. İngilizden başka olan bütün Müttefikler, benimle ayrı ayrı her pazarlığı yapmağa istidatlı idiler, ümit veriyorlardı. Fakat, İngilizlerle ihtilâf içinde bir meseleyi öne sürünce, onu İngilizlerle halledeceğimi, kendilerinin hiç bir şey yapamayacağını bildiriyorlardı.

Lord Curzon, büyük meselelerden hiç birini, daha evvel bütün mütefiklerini toplayıp bir karara bağlamadan, açık müzakereye getirmiyordu. Bu usulle Konferans'a bir neticeye varamayacağımız anlaşılmıştı. İngilizden başka olan Müttefikler'in arzu-larını tatmin etmek imkân haricinde idi. Bütün Türkiye'yi versek, kâfi gelmiyordu. Ve buna bedel de, sona kalacak İngiliz meseleleri için, hiç birisi, İngiltere'den ayrılacağını söyleyemiyordu. O halde, evvelâ, taktiği değiştirdik. Birinci devrenin sonuna doğru, sulhün İngilizlerin elinde bulunduğu kesin kanaatına vardım. Onların kopma meselesi yapabilecekleri konulara teşhis koyarak, oralarda bir neticeye varmayı öne aldım.

Konferansın büyük meseleleri şunlardı:

İlk önce arazi meseleleri. Bunlar, muharebe meydanlarında fiilen bir neticeye varmış; Ankara İtilâfı'yla Fransa ile hudut meselesi halledilmiş; fiilen işgal etmediğimiz halde almak istediğimiz Trakya, Mudanya Mütarekesi ile harbin hemen sirayet çevresi olmak itibariyle, daha evvel, Konferans kararlaştırılırken şarta bağlanmıştı. İstanbul'un ve Boğazların kayıtsız şartsız boşaltılması, Konferans'a, baştan sona kadar, bizim başlıca kaygımız olmuştur. Konferans'a çıkacak yeni arazi meseleleri üzerin-

de, fiilen işgal etmedikçe, yeni bir adım atmak ihtimali görül-
müyordu.

Konferans'ın büyük meselelerinden biri, Boğazlar meselesi olmuştur. Boğazların açık olmasında başlıca İngilizler ısrar ediyorlardı; bütün Müttefikler İngiltere etrafında toplanmışlardı. Bu meselelerde bir kopmaya gitmemek, sulh için çaresiz görünüyordu.

Konferans'a, Kapitülasyonlar büyük dâva olmuştur. Bunda bütün Müttefikler ve Amerika karşımızda bulunmuşlardır. Biz de bu meseleyi hayatî dâvalarımızdan biri sayıyorduk.

Konferans'a azınlıklar (ekalliyetler) yüzünden, tarihten gelen alışkanlıkla, büyük ihtilâf çıkacağı beklenebilirdi. Azınlıklar meselesi, Konferansa gitmeden evvel, fiilen halledilmiş durumda idi. Bu yüzden, Türkiye'yi zorlamak mümkün olamazdı. Zaten, kapitülasyon içinde bulunmayan her memleketin kabul ettiğini biz de kabul ediyorduk.

Konferans'ın büyük bir meselesi, Düyunu Umumiye meselesi, yani Osmanlı İmparatorluğu borçlarının altın ödeme mecburiyeti, ve Osmanlı İmparatorluğunda alışılan imtiyaz ve iktisadî nüfuz sahaları usulünün kaldırılması çabası olmuştur. Bunda İngilizler nisbetle daha az alâka gösterdiler. Diğer Müttefikler son derece hırslı ve haşin idiler.

Bu büyük meseleler, hesapsız başka meselelerle beraber konuşuldu. Bir konferansı neticeye vardırarak için tarafların ciddi olan uzlaşma arzusu esaslı rolü oynar. Biz, hayatî bir mani olmadıkça, sulh yapmak mecburiyetindeydik. Müttefikler, kendileri için kopma meselesi sayılabilecek konular dışında, Türkiye ile sulh yapmayı ve yeni memleketlerde sulh içinde yerleşmeyi tercih ediyorlardı.

Müttefikler, arzu ettikleri muahedeyi bize kabul ettirmek için, yalnız müzakerelerde hukuki çekişmelerle kalmamışlar, Şubat'ta büyük baskı ve gösteri ile, Konferans'ı kesintiye uğratmağa kadar, kararlı olarak gitmişlerdir. Zannediyorlardı ki, bu kadar şiddetli bir baskı karşısında, hallolunamayan meselelerde, Türkler boyun eğeceklerdir. Şubat teşebbüsünü reddedip, ayrılmayı göze aldığımızı gösterdikten sonra, daha Ankara'ya gelmeden, daha İsviçre'de iken, ileri vardıklarını ve Türklerin, hayatî gördükleri meseleleri her halde elde etmek için, tehlikeleri göze alabileceklerini, şiddete, zora baş eğmeyeceklerini anlamışlardı. Buraya kadar, tecrübe etmeden, bunu kabul etmiyorlardı.

Lord Curzon'un İsviçre'den ayrıldığı 4 Şubat'ın ertesi günü bu teşhisi ufukta gördüm. Konferans'ın kesilme yapmadığını,

THE LAUSANNE PEACE CONFERENCE

erteleme yaptığını söylemekte Müttefikler acele ettiler; ve ben, Ankara'ya gelinceye kadar, Lord Curzon'dan yolda dostane mesajlar aldım. Havayı ümitli olarak muhafazaya ehemmiyet veriyordu. Onun için, ben Ankara'ya geldiğim zaman, Reisicumhuru-
muza ve Hükümete vaziyeti etrafıyla ve bütün güçlükleriyle anlatırken, "Sulh ihtimali vardır, bunu elde edebiliriz" kanaatımı söyleyebiliyordum.

Müttefikler başka bir şeye de güveniyorlardı: Yeni Türkiye, yeni bir devletin büyük reformları içinde idi. Bu reformları Türkiye bünyesinin ne kadar hazmedeceği meçhul idi ve onlar için, Konferans'ı kaybettiklerini yeniden elde etme fırsatını verebilecek bir ihtimal idi. Bu sebeple, bir takım vâdelere bağlanmış kararlarla yetinmekte mahzur görmediler. Vâdeler gelinceye kadar olacak hâdiselerden ümitli idiler.

Müttefiklerin âti için bir ümitleri de, yorulmuş, fakir düşmüş bir milletin, harap olmuş memleketini tamir etmek için mutlaka yardıma muhtaç olacağı, bunun için kendilerine müracaat edildiği vakit, harpte ve Lozan'da kaybedilmiş olan eski alıştıkları usullerin ve muamelelerin tekrar konabileceği idi.

Lozan Muahedesi'nin tasdiki de bir yıl geç oldu. Ümitleri bu Muahede'nin tatbik edilemeyeceğinde idi. Bu ümitleri hiç gerçekleşmedi.

Kabul edilen muahedenin eksik ve ileriye bağlanmış noktalarını bu şekilde anlamak lâzımdır. İlk ticaret muahedesi, beş sene için, Lozan'da kararlaştırıldı. Adlî İdare Beyannamesi, böyle bir ümitle, beş seneye bağlandı. Sağlık İşleri Beyannamesi için de böyle yapıldı.

Şimdi, bu anlattıklarımın sonra kavranacaktır ki, Ticaret Muahedesi beş seneyi bitirdikten sonra, Türkiye, haklarına aykırı hükümlerle yeni bir ticaret muahedesi yapmayacak durumda idi. Adlî İdare Beyannamesi kolaylıkla vâdesini bitirdi. Çünkü, bu beyannamenin müddeti dolduğu zaman, yabancı müşavirlerin ümit edebilecekleri islâhattan çok ilerisi, Türkiye'de fiilen tatbik olunmuştur. Sağlık İşleri Beyannamesi de bu tarzda kolaylıkla bitmiştir. Lozan Muahedesinin bu eksikleri böyle tamam oldu.

Boğazlar Muahedesi'nin açığının kapanması, 1936' da Montreux ile mümkün oldu. Boğazlar'ın Türkiye elinde her suretle müdafaa edilmesi hakkının, uluslararası emniyet için de lâzım olduğunu, yeni Türkiye kabul ettirdi.

Müttefikler'in iktisadî nüfuz sahaları ve Türkiye'ye yardımın anormal istifadeler karşılığında yapılması alışkanlığı hiçbir zaman gevşemedi ve ikinci Cihan Harbi'ne kadar ilk safhası de-

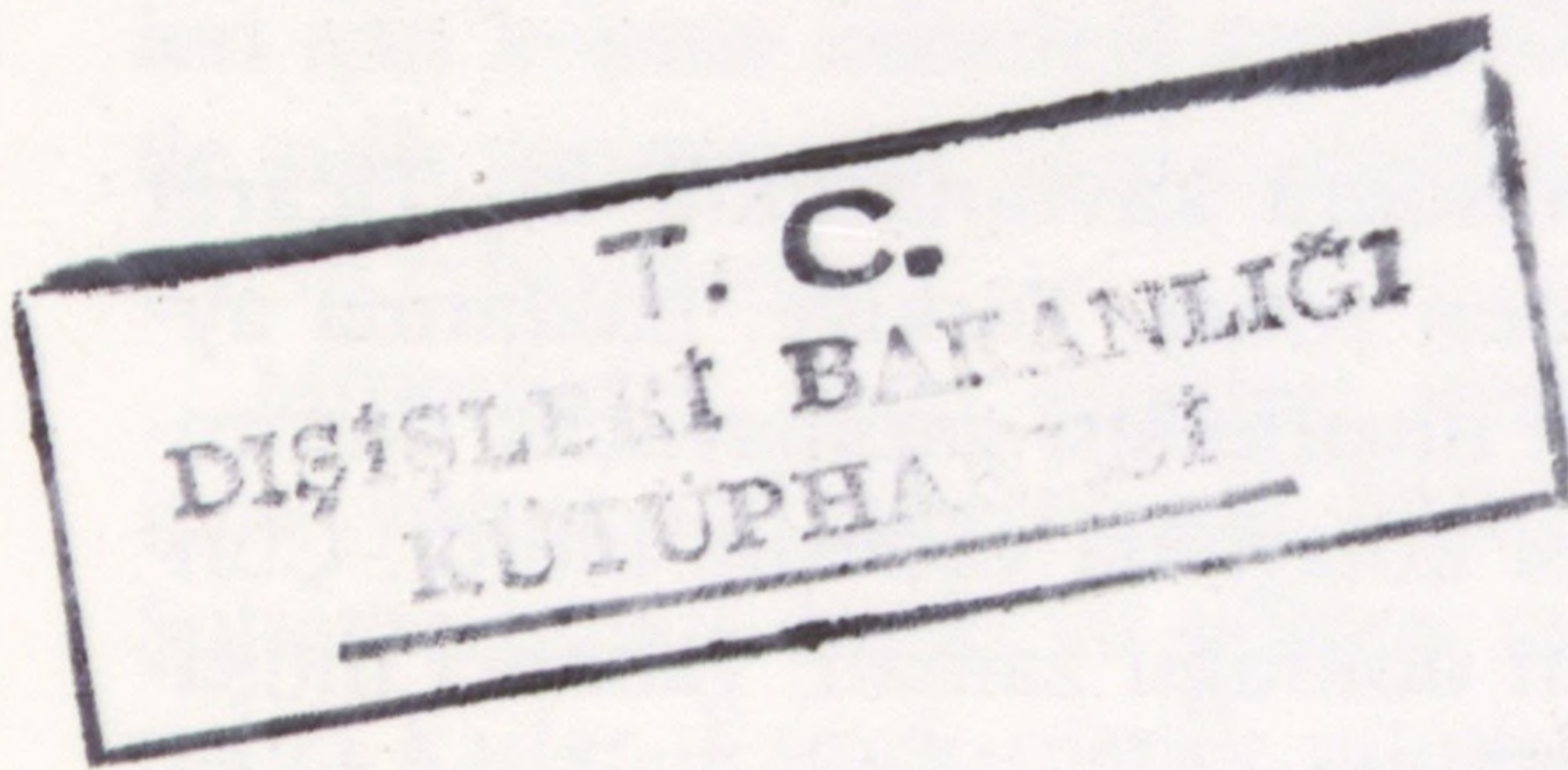
vam etti. ikinci Cihan Harbi'nde müttefik olduktan sonra, bu vaziyet, ittifakın şartları ve ittifak münasebetleri içinde, bir dereceye kadar düzelmiştir. İktisadî şartların millî menfaate göre ve siyaseten ve iktisaden kuvvetli memleketlerin usulleriyle işlemesi meselesi hâlâ halledilecek bir mesele olarak devam etmektedir.

Lozan Muahedesi'nin bünyesi ve tamamlanması hikâyesi budur.

Son fasıl olarak, Lozan Muahedesi'nin özelliğini anlatacağım. Birinci Cihan Harbinden kalan muahedelerin hiç birisi yaşamaz. Yalnız Lozan Muahedesi ayaktadır. İkinci Cihan Harbinden sonra yeni muahedeler dünyaya yeni meseleler ve yeni ihtilâflar çıkarmıştır. Lozan Muahedesi Türkiye için esaslı değerini ve uluslararası münasebetlerde kılavuz olacak ilkeleri taşımakta devam etmektedir. Denilebilir ki, Lozan Muahedesi, imzasından 46 sene sonra, tazeliğini muhafaza etmektedir.

30 Eylül 1969

İsmet İnönü



THE LAUSANNE PEACE CONFERENCE *

İsmet İNÖNÜ

The Treaty of Lausanne marked the liquidation of the Ottoman Empire. We lost the First World War together with our allies with whom we fought alongside. Our defeat was total and the victors dominated the peace table with absolute confidence.

The Empires that were our allies came to the Conference having the right only to see the conditions specified in the Articles of the Treaty and to state whether they would sign it or not.

Turkey's position had been more critical than that of all the others. Turkey had continued the battles that everyone else had ended in 1918 for another four years. It had been occupied. Invasions from all sides occurred under the de facto suppression of the country by force of arms.

In 1922, the military situation all of a sudden took a turn in a direction not expected by the victors and resulted in a definitive Turkish victory.

The great victorious states, together with their minor partners whom they had helped had continued the war for four years, thinking that the government of the Sultan and having internal turmoil, helping to advance their cause as much as the Greek army, they would have been able to reduce us to plead for mercy. But they did not succeed, and they ended up in a situation different from the one in 1918 and invited us to the peace table.

We, the Turkey of the Grand National Assembly, were in a state of mind conditioned by the defeat of the Ottoman Empire, which had also internally collapsed and had been dissolved. We did not accept the defeat of 1918. The victorious states insisted on their 1918 victory. The Conference met under these conditions.

Whenever the occasion arose, I would say that I came there as Chief Delegate from the Armistice of Mudanya. Lord Curzon, on the other hand, would try to remind me of the Armistice of Mudros. That difference would remain unresolved, as a point of contention between us.

It had been as agreed in principle that once the negotiations began we would negotiate on an equal footing. The victors of 1918 accepted this condition in theory but in practice they tried to put their weight to divert the process in their favor. From the first day we began repeating, on every possible occasion, arguments defending the agreed principles of equal footing among the participants of the Conference, and the need for freely debating the independence and rights of nations.

Before the negotiations began, we were informed as to how the opening ceremony by the President of Switzerland would be conducted. According to the initial news, the President would declare the Conference open, he would then withdraw and the

(*) Foreword written by İsmet İNÖNÜ to the book entitled "Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar Belgeler" (Lausanne Peace Conference, Minutes-Documents) by Prof. Seha MERAY, Ankara, 1969

Conference would begin. A short while later fresh news arrived; The President would declare the Conference open, after which the representative of the Allied powers would take the stand, deliver a speech, and then the ceremony would end. As soon as they informed us of this, I sent word, saying that "If one of the allies speaks, then we, as one of the parties, will also speak."

Whereupon we had a meeting with the French Premier M. Poincaré. M. Poincaré was interested to hear what I was going to say. I told him we had an opening speech prepared. He said that, among the Allies, only the Foreign Secretary of Great Britain would express thanks on behalf of the Conference and would not say anything else. I said, "I will also simply register our thanks". M. Poincaré was curious and wanted to see what my speech contained. I took it out and showed him. It contained many complaints. I described in it the aggression and the injustice that my country suffered. M. Poincaré insisted that such a confrontation should not take place at the very beginning of the Conference. In the end, I agreed to change a few words but insisted on not changing anything else. We departed.

There then came a third piece of news that no one would speak after the Swiss President. "If no one speaks" I said, "I will also not speak; but even if only one person were to speak, I will also definitely speak."

The ceremony began. After the President, Lord Curzon was invited to speak. Together with his expression of thanks, Lord Curzon said he had come there desirous of peace. The need for peace for all nations, and by expressing his hope in that direction, he delivered a speech in a just and well intentioned manner.

As Lord Curzon took his seat, those gathered at the ceremony saw me, to their great surprise, at the rostrum. After addressing the President I began to speak. I said we had also come there desirous of peace, but that we had been subjected to great injustice. I finished by expressing my wish to see a desire for peace to take hold of the Conference, and for the Conference to achieve peace in justice. I sat down.

Though surprised, everyone attributed my intervention to the fact that I was a soldier and, therefore, not aware of diplomatic procedures. Amidst heated exchanges over procedural arguments my intervention was forgotten.

During the first session of the Conference, when discussing the procedures, we paid careful attention to the principle of equality. For example, English and French had been declared as the official languages of the Conference. I added "it will also be Turkish". Great Britain, France and Italy were to alternate chairing the Conference. I argued that we also had the right to

chair a commission. In the end, the procedures of the Conference were adopted, many of the points not acceptable to us identified.

My reason for mentioning these details is to show that we were following the conditions of equality carefully. Even if differences arose in minor matters, such as in forms of greeting and the like, we would not hesitate to underscore those differences. But we did not want the Conference to be disrupted because of minor issues, but wanted to get on with the Conference. I think, by now the frame of mind with which we joined the Conference is clear. Throughout the War of Independence, we were in a state of war with the British. The Istanbul Government relied on the British while it opposed us. Although we had fought against the French, we came to develop a closer relationship with them after with the Entente of Ankara, which felt as if we had reached half way to peace. We had not fought against the Italians and we were under the impression that they did not support the Greek invasion. We were also under the impression that we could easily come to an agreement with Japan and the other Balkan states.

With this in mind we chose to act in harmony with all of the Allies except the British, in order to avoid attracting and being harmed by the British enmity towards us.

Lord Curzon realized this. In the first months he did not take a definite stand on any British issue that would endanger the Conference. And he strongly supported requests and statements of all the Allies, major or minor. In a private meeting he had said to me, in a half joking manner, that though I was well versed in diplomatic manoeuvring he would prevent me from putting into practice what I had planned. All the Allies, except the British, were inclined towards bargaining with me separately, which gave me hope. But whenever I put forth a subject of contention with the British, they would say that I would have to solve it with the British, and they would not be able to do anything about such an issue.

Lord Curzon would not bring any of the major issues to open negotiations, before having assembled all his allies and arrived at a decision. It became apparent that we could not obtain any results at the Conference by this procedure. It was also impossible to satisfy the other Allies. It would not have been enough to satisfy their demands even if the whole of Turkey were to be given up. Moreover, even if early accommodation were reached with any one of them, none of the Allies was willing to dissociate itself and not support the British on British issues that were scheduled to be addressed at the end of the Conference. Therefore we changed our tactics. At the end of the first stage, I came to the conclusion that peace was in the hands of the

British. I identified the issues that I thought the British considered vital and gave priority to reaching a resolution on those issues.

The major issues of the Conference were as follows:

First the issue of land; results at the battlefield had provided a de facto solution to the questions relating to land. The matter of borders had been settled with France as a result of the Ankara Entente. Although we had not occupied it, we wanted to get Thrace. However, because it was in the immediate war zone, the situation of Thrace had been decided previously in connection with the Armistice of Mudanya, even while the Conference was still being decided upon. The unconditional evacuation of Istanbul and the Straits was our main concern from the very beginning to the end of the Conference. It did not appear possible to make any progress at the Conference on any issue that might arise concerning land, except by means of de facto occupation.

One of the major issues was that of the Straits. The British were the principle ones who insisted that the Straits should be open to international use. All of the Allies supported the British on this issue. It seemed essential to avoid reaching a breaking-point on this issue for the sake of peace.

The subject of Capitulations also posed a great problem at the Conference. All the Allies and the United States took a stand against us on this issue. As for us, we considered this to be a vital issue.

One could have expected great conflicts to arise over the question of minorities, due to historic preferences. But, de facto solution on minorities had been reached before the Conference. Therefore, it was not possible during the Conference to put undue pressure on Turkey. In addition, we agreed to all conditions accepted by countries not subject to Capitulations.

Another major issue was that of the Ottoman public debts, and the obligation to pay that in gold. The efforts to end the system of privilege that had been customary since the Ottoman times and to discontinue the assignment of spheres of economic influence constituted a major problem. The British showed relatively less interest in these subjects. The other Allies were extremely greedy and rough on this issue.

The major issues were discussed along with numerous others. A serious desire for reconciliation is essential for achieving results at a Conference. We were obliged to make peace so long as there was not an obstacle of vital importance to us. The Allies also preferred to make peace with Turkey and to achieve a new peaceful order with new countries, provided that they were accommodated on issues that were considered not negotiable.

The Allies, in order to get us to accept the Treaty they wanted, did not merely resort to legal disputes, but put great pressure by disrupting the Conference and pompously walking away from it in February 1923. They thought that with so much pressure the Turks would yield on issues that could not be resolved.

After they observed that we rejected their disruption attempt in February and that we, too, were prepared to leave the Conference, they realized, even before we left Switzerland for Ankara, that they had gone too far; they realized that the Turks, in order to achieve their objectives by any means on subjects they considered vital, were prepared to face dangers and would not submit to pressures. They had not been prepared to accept this fact, not having had any previous experience to test the Turkish reaction.

I arrived at this interpretation the day after Lord Curzon departed from Switzerland on February 4th. The Allies hurriedly informed us that the Conference had not been broken off but had merely been postponed. I then kept receiving friendly messages from Lord Curzon all the way to Ankara. He was interested in maintaining an optimistic atmosphere. Because of this, I was able to convey to our President and our Government my opinion that "there is possibility for peace; we can accomplish peace," after I arrived in Ankara and explained fully to them the situation and all the difficulties surrounding the Conference.

The Allies also relied on something else. The new Turkey had begun undertaking a vast array of reforms of a new state. They were unsure as to the extent to which Turkey could absorb these reforms, and this question made them hopeful that there was a possibility to regain what they had lost at the Conference. They therefore did not hesitate to agree to conditions that would come into force at a future date. They hoped that the course of events would dictate changes confirmed by the due date.

Allies also thought that an exhausted and poverty-stricken nation would definitely be in need of assistance to reconstruct a country in ruins, and hoped that, when it turned to them for assistance, the accustomed stipulations and former conditions at Lausanne after the war would once again be reinstated.

The ratification of the Treaty of Lausanne was delayed by a year because they hoped that this Treaty would not be implemented. They hoped in vain.

The incomplete aspects of the Treaty, and those aspects relating to conditions to take effect at a future date, need to be assessed in this context. The first trade agreement covering a five-year period was decided in Lausanne. It was the false hopes of the Allies that facilitated the Judicial Administration

Declaration, agreed as stated for five years, as was the Public Health Declaration.

It will now be clear from the foregoing narrative that after the expiry of the five-year trade agreement, Turkey was no longer in a position that obliged it to conclude a new trade treaty, that incorporated provisions contrary to its interest. Similarly the Judicial Administration Declaration did not pose any hardships until its advance of what foreign advisors could hope for, had been implemented. The same was true of Public Health Declaration. The incomplete aspects of the Treaty of Lausanne were thus completed.

The Straits issue was finally resolved with the Treaty of Montreux in 1936. The new Turkey got the international community to accept that its right to defend the Straits by all means was also a necessary condition for international security.

The Allies never gave up their habit of seeking to maintain economic spheres of influence and to lend assistance to Turkey in return for disproportionate gains. The first phase of this lasted until World War II. During World War II, when Turkey became part of the Western alliance, the terms and conditions of the alliance improved the relationship. The operation of the economy consistent with national interests, and with same procedures as adopted by politically and economically strong countries, remains as a goal not yet achieved.

Such is the story of how the Treaty of Lausanne took shape and was concluded.

Finally, I shall underscore the unique aspects this Treaty. Of the treaties concluded at the end of the First World War, following World War II, only the Treaty of Lausanne remains in force. New treaties concluded have created new problems and led to new disputes. The Treaty of Lausanne continues to retain its essential value for Turkey and contains guiding principles for the conduct of international relations today. It can be said that the Treaty of Lausanne retains its relevance forty-six years after it was signed.

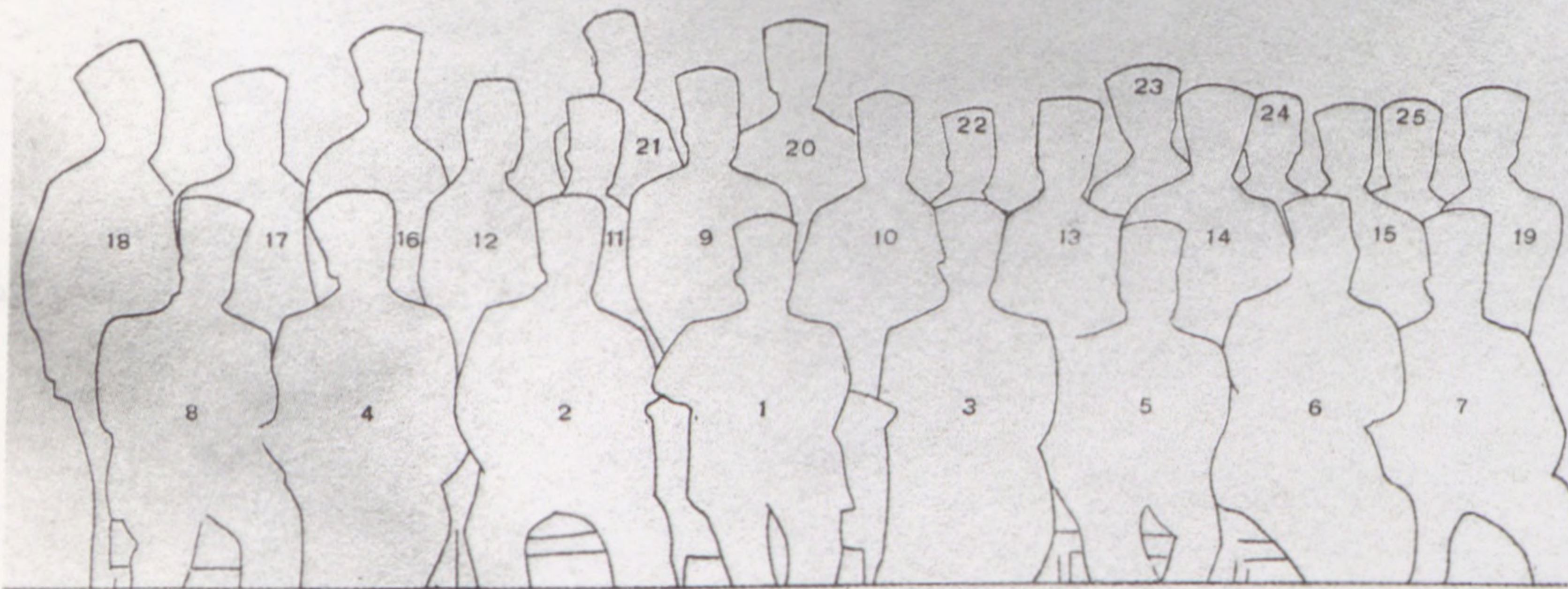
30 September 1969

İsmet İnönü





Lozan'a ilk devrede giden Türk Murabhas Heyeti
The Turkish Representatives at the first stage of the Lausanne Conference.



İsmet İNÖNÜ — 2. Dr. Rıza NUR — 3. Zekâi APAYDIN — 4. Zülfü TIGREL — 5. Veli SALTİK — 6. Muhtar ÇILLI — 7. Münir ERTEGÜ
 Reşit Saffet ATABİNE — 9. Tevfik BİYİKLİOĞLU — 10. Seniyyettin BAŞAK — 11. Tahir TANER — 12. Mustafa Şeref ÖZKAN — 13. Zühtü
 İAN — 14. Hikmet BAYUR — 15. Fuat AĞRALI — 16. Ruşen Eşref ÜNAYDIN — 17. Yahya Kemal BEYATLI — 18. Atıf ESENBEL — 1
 seyir PEKTAŞ — 20. Sabri ARTUÇ — 21. Cevat AÇIKALIN — 22. Mehmet Ali BALIN — 23. Şevket DOĞRUKER — 24. Süleyman Sâi
 KIRAN — 25. Celâl Hâzım ARAR



Lozan Konferansı dönüşünde İstanbul Üniversitesi'nce İnönü'ye verilen ziyafet.
The banquet given by the Istanbul University in honour of Ismet İnönü upon his return from the Lausanne Peace Conference

L'Illustré

Revue hebdomadaire suisse

Paraissant le jeudi * Administration: Lausanne, 27, rue de Bourg * 3 mois: Fr. 3.80, par la poste 3.95



LOZAN BARIŞI

Türk Delegasyonu Başkanı İsmet Paşa (1), ve İkinci Delege Rıza Nur Bey (2), Andlaşmanın imzalanmasından sonra, ABD'nin Berni Elçisi ve Lozan Konferansında yarı resmi temsilcisi Mr. Joseph GREW ile beraber.

PEACE AT LAUSANNE

İsmet Pasha (1), Chief Representative of Turkey, and Rıza Nur Bey (2), the Second Representative seen together with the American Minister to Bern and the semi-official representative of the United States to the Lausanne Conference.

LOZAN'DA DİPLOMAT VE İNSANCIL YÖNLERİYLE İNÖNÜ

Ali Engin OBA

Lozan Barış Konferansı'nın ana siması İsmet Paşa'dır. Onun mücadelecisi, yılmadan sebatla savunduğu fikri sonuna kadar götüren tutumu, inatçılıkla tanımlanan bu nitelikleri konferansı izleyen diğer ülke temsilcilerince takdirle karşılanmıştır.(1) İNÖNÜ, "Hatıralar"ının Lozan ile ilgili bölümünde kendini amatör diplomat olarak tanımlamaktadır.(2) Ancak O, Konferans süresince konulara yaklaşımda gösterdiği hassasiyeti, vatanseverliği, savaşı elde edilenlerin barış masasında kaybedilmemesi yolunda dikkati ve yeni Türkiye'yi tam bağımsız, Osmanlı Devleti'nin zincirlerinden arındırılmış şekilde kabul ettirmek için yaptığı mücadele ile tecrübeli, nitelikli ve saygın bir diplomatın başarısını göstermiş, kendini ilk başlarda küçümseyenlere iyi bir ders vermiş, onları mahcup etmiştir.(3) Diplomat İNÖNÜ, zamanının büyük devletleriyle ve onların seçkin temsilcileriyle mücadele etmiş ve savaşın içinden gelen kahraman bir asker olarak barışı elde etmek için Lozan'a gelmiştir. Konferansa katılan diğer temsilciler de barışı arzu etmişlerdir.

Ancak, barış için herşey göze alınamamakta ve bunun sonucunda direnmeler de doğmaktadır. Bu direnme konferansın kesintiye uğramasına yol açmıştır. Bu gerçeğe rağmen, hiçbir ülke ve devlet adamı, konferans sırasında birbirlerine duydukları hisler de ne olursa olsun, konferansı başarısız kılmış ve barışı gerçekleştirememiş kişi ve ülke durumuna düşmemek için gayret göstermiştir. Konferansta savaş görüntüsü ve düşüncesi barışa ulaşmak için gerekli girişimi oluşturan bir aksiyon niteliğindedir. Bu aksiyon Lozan Konferansı'nın ikinci bölümünde birçok sorunun çözüme ulaşmasını sağlamıştır.

Diplomat İsmet Paşa, konferans masasında birçok hayati sorun ile uğraşmak durumunda kalmıştır. Bunların başlıcaları, yeni Türkiye'nin sınırları, Misak-ı Milli'nin uygulanması, Musul ve Boğazlar sorunu, azınlıklarla ilgili konular, kapitülasyonlar ile Osmanlı borçlarıdır. Bu sorunlar karşısında İsmet Paşa, uygun kararların alınması, milli çıkarlarımızın korunması amaçlarıyla, çabuk karar alma, hazırlıksız ve ani olarak söz alma yeteneklerinden yoksun olduğu izlenimini vermesi pahasına, önemli konularda herhangi bir taahhütte bulunmadan önce bir süre düşünmeyi tercih etmiştir. Bu tutum, aynı zamanda, Ankara'dan talimat beklemek durumunda kaldığı zaman da işine yaramıştır.

Lozan'a 1914'den beri savaşan ulusuna barış sağlamak için giden İNÖNÜ'nün, konferans görüşmelerinde, özellikle Yunanistan'a karşı tutumunda insancıl yönünü de görmek mümkündür. Bu husus, İsmet Paşa'nın Venizelos ile temaslarında, Yunanistan'dan talep edilen savaş tazminatı konusunda, Konferans sorunlarına eğilirken barışı arayan, ancak Türk milli çıkarlarını herşeyin üstünde tutan, eğilmeyi reddeden ve büyük ülkeler karşısında taviz vermeyen, eşitlik talep eden tutumunda da açıkça görülür. Böylelikle, bu insancıl tutum, barış ve dostluk ifade

T.C.
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI
KÜTÜPHANESİ

ederken, bizatihi insan olarak, onurundan feragat etmeyen, mücadele etmekten, gerçekleri söyleyerek hakkı talep etmekten çekinmeyen, yanlışlıkları düzeltmek isteyen, insanî vasıflarından ödün vermeyen bir kişiyi de sergiler.

Barışı arzu eden bu insan, barış yolunu açmaya çalışır. Bu yolu tıkamamak için de gayret ve mücadele eder.

İnönü'nün bu insancıl yaklaşımı aynı zamanda Türk ulusunun hoşgörü yeteneğinin de bir göstergesini oluşturmaktadır.

(1) Paul DUMONT, İsmet İnönü, et son temps dans les archives publiques françaises, L'Empire Ottoman, la République de Turquie et la France, İstanbul-Paris; 1986, s. 447-478

(2) İsmet İNÖNÜ, Hatıralar, cilt 2, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1987, s. 43 - 160

(3) İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nın 839 / 22 / XC / 07641 rumuzlu belgesi

İNÖNÜ AT LAUSANNE WITH HIS DIPLOMATIC AND HUMANE ASPECTS

Ali Engin OBA

Ismet Pasha was the leading character at Lausanne. His singular sense of purpose and determination to carry to the end an idea that he supported untiringly, in other words, traits defined as stubbornness, were met with praise by the representatives of the other countries participating in the Conference (1). İnönü in the chapter on Lausanne in his Memoirs, terms himself an "amateur diplomat" (2). However, with his sensitivity to various subjects, his patriotism, the attention he paid to ensure that what was won on the battlefield should not be lost at peace table, and with his efforts to get Turkey accepted as a fully independent country free of plot of the Ottoman burden, he displayed the success of a talented and respectable diplomat, and embarrassed those who initially patronized him and taught a fine lesson to them (3). İnönü, after having arrived in Lausanne as a heroic soldier who had come from the battlefield to secure peace, had struggled with the great nations of the day, and their distinguished representatives. The other nations attending the Conference also desired peace.

Peace was not, however, desired at any cost, and as a result of this there was resistance. This resistance also led to the disruption of the Conference. In spite of this, and regardless of the personal feelings they may have had for each other during the Conference, no nation and statesman wanted to end up in the situation of being the one that precipitated the failure of the Conference and thus failed to achieve peace. Therefore they showed the necessary efforts to achieve the desired peace. During the Conference, images and thoughts of war provided the active driving force for the necessary initiatives to achieve peace. This force was instrumental in solving many problems during the second phase of the Lausanne Conference.

Ismet Pasha, the diplomat, ended up at the Conference table having to deal with a host of vital issues. The main ones among these were the borders of the new Turkey, the implementation of the National Pact, the problems of Mosul and the Straits, the issue of minorities, capitulations and the Ottoman debts. In the face of these problems İsmet Pasha, at the expense of seeming unable to take quick decisions, of seeming unprepared, and of seeming unable to unexpectedly take the rostrum, preferred to think for a while on important subjects, without entering into any commitments, so that appropriate decisions were taken and national interests protected. The approach was also useful to him when he had to wait for instructions from Ankara.

It is possible to see the humane side of İnönü, who had gone to Lausanne to secure peace for his country which had been at war since 1914, in his attitude towards Greece during the Conference. This was evident in his contacts with Venizelos and

on the subject of war reparations from Greece. It was also evident in his uncompromising attitude of putting Turkish national interests above all else, of refusing to bend, and of not conceding to the great nations from whom he sought equality.

His humane manner, mirrored the person who valued peace and friendship, but he was also a person who would not compromise honorable principles, who would not refrain from the struggle to demand justice, who would not hesitate to speak the truth, who was dedicated to set right what was wrong, and who would not make concessions on his humane qualities.

This person, who desired peace, also opened the path to peace. He showed effort and struggled in order not to black this path.

Inönü's humane approach also reflects the Turkish nation's ability to be tolerant.

- (1) Paul Dumont, *İsmet İnönü, et son temps dans les archives publiques françaises, L'Empire Ottoman, la République de Turquie et la France*, Istanbul-Paris: 1986, p. 447-478.
- (2) *İsmet İnönü, Hatıralar (Memoirs)*, Bilgi Publishing House, Ankara (1987) Vol 2, pp. 43 - 160
- (3) British Foreign Office document 839 / 22 / XC / 07641.



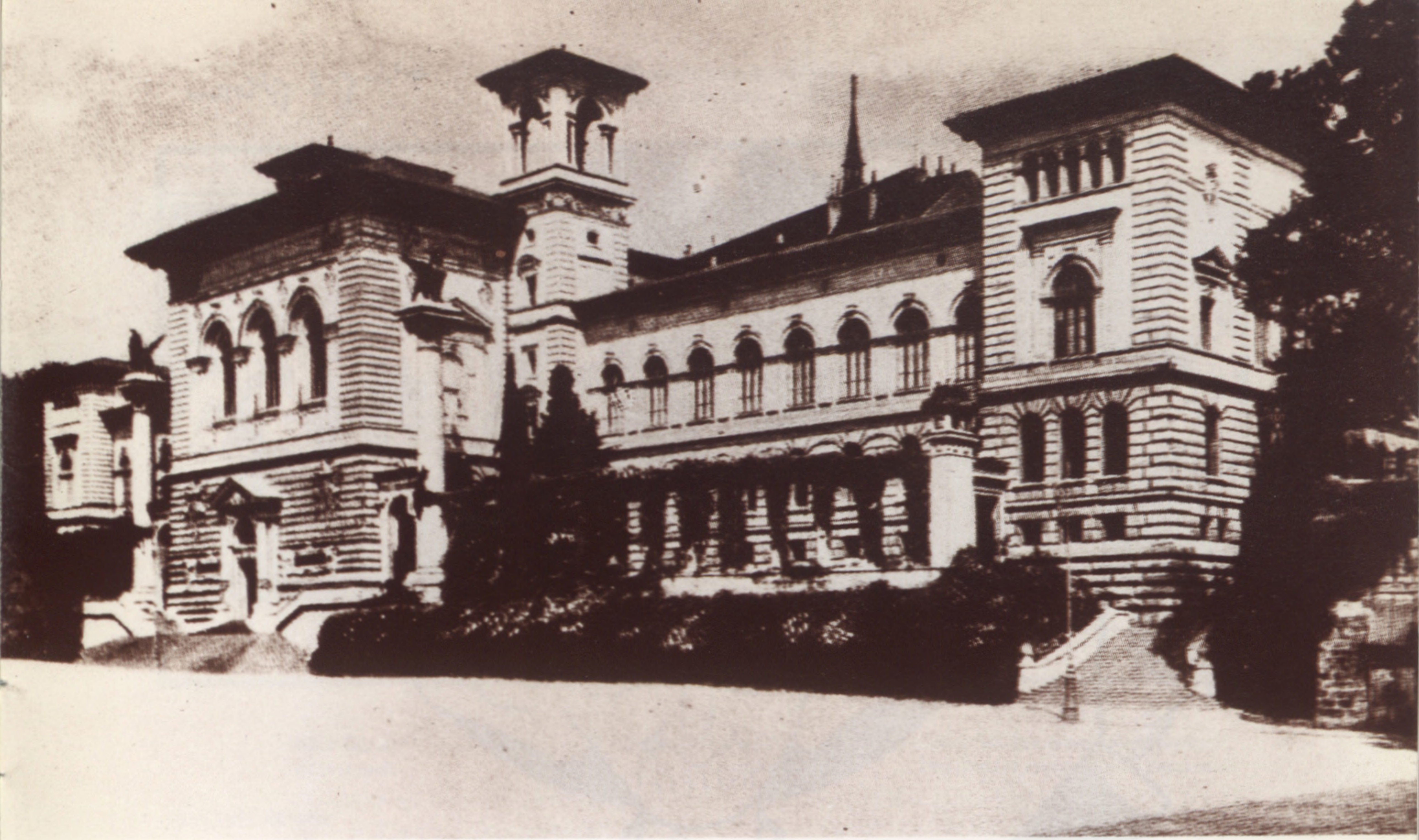
*İsmet Paşa Lozan'da konferansın yapıldığı binanın bahçesinde Dr. Rıza NUR, Hasan SAKA ve diğer bazı delegelerle.
Ismet Pasha together with Dr. Rıza NUR, Hasan SAKA and other delegates in the garden of the building where the Conference was held at Lausanne.*



İsmet Paşa Lozan'da / İsmet Pasha at Lausanne.



*İsmet Paşa Lozan Barış Andlaşmasının imzalanmasından sonra diğer ülke temsilcileriyle
İsmet Pasha together with the representatives of the other countries following the signing of the Lausanne Peace Treaty.*



*Lozan Barış Andlaşmasının imzalandığı Üniversite binası (Palais de Rumine)
"Palais de Rumine," the University building where the Lausanne Peace Treaty was signed.*



*İsmet Paşa Lozan'dan dönüşünde
İsmet Pasha on his arrival from Lausanne.*



— هزاجم پره وو —

- Sulh Konferansının üç safhası
- The three stages of the Peace Conference.

صوری : راتب طاهر

صلح قونفرانسنىڭ اۈچ صفھەسى



بۆيلە بېتىيور ..!



بۆيلە دوام ايدىيور ..



لوزانده هر مسئله : بۆيلە باشلايور ..

(3)

- Böyle bitiyor!
- Thus it ends!

(2)

- Böyle devam ediyor.
- Thus it continues.

(1)

- Lozan'da her mesele böyle başlıyor.
- Thus begins every issue at Lausanne.

14.6.1923 Akbaba

Lozan Sulh Konferansında
At the Lausanne Peace Conference

صوری جوادشاكر

«لوزان» صلح قونفرانسىدا



ءىمت پاشا — ھىمىز بو تىلدن چالاجىز!
مىتتەفكىن — ابى اما بورولرىمىز اسكىسى كى ئۆتىيور!

- Son vaziyet

- The latest situation as it stands.

İsmet Paşa : Hepimiz bu telden çalacağız!
İsmet Pasha : We will all play this chord!

Müttefikin : İyi ama borularımız eskisi gibi ötmüyor.
Allies : Very well, but our horns do not blow as before.

31.3.1924 Akbaba

3.5.1923 Zümrüdüanka



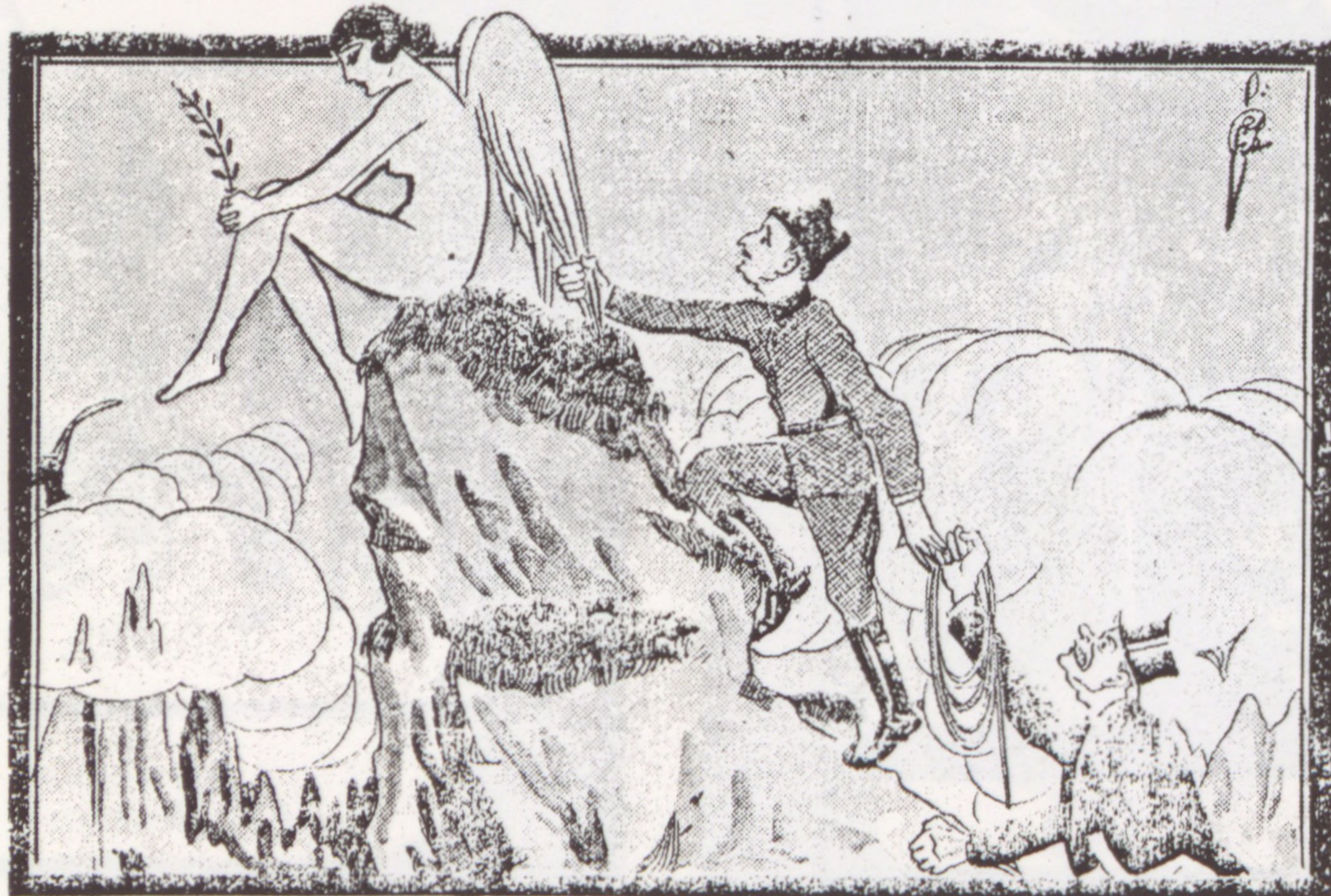
لورد كورزون -- نهايت ديديككنى يادىكنز ! بازارلقىز نكاحى قيدىردىكنزها ! ايسته زنجيرى چوزيورم ، آلكده بارىشم !

Lord Curzon-Nihayet dediğınızı yaptırdınız! Pazarlıksız nikahı kıydırdınız ha!

İşte zinciri çözüyorum. Alın barışalım.

Lord Curzon-Finally you have got your way! You got us to conclude the marriage without a bargain! Here, I am taking off the chains, take her and lets make peace.

13.12.1922 Karagöz



عصمت باشا - چابوق اىي وىر . - شونى دىقيجه باغلاييم بوسفرده المزدن قاچيررسه ق بردها طوتامايز . . .

İsmet Paşa - Çabuk ipi ver şunu sıkıca bağlayayım bu sefer elimizden kaçırırsak bir daha tutamayız.

İsmet Paşa -Quick! Give me the rope so I can tie her fast. If we let her slip through our hand this time we will never capture her again.